

NIEUWSBRIEF JOE ENGLISH, KUNSTSCHILDER

Dag beste kunstvriend,

De hooiberg wordt steeds groter. “Wij beschikken over meer gegevens en kennis dan ooit tevoren. Maar wij hebben ook nooit eerder zo gehongerd naar wijsheid,” (Arianna Huttington). Doorheen al dat mediageweld is onze draad van Ariadne het leven en werk van Joe English en zijn echtgenote Elisa Goedemé. Het is de rode draad om in de ongebreidelde informatiestroom over WO I inzicht te verwerven.

Naast onze powerpoint-presentaties ontmoetten wij Joe en Elisa ook in de loop van 2013 herhaaldelijk bij kunstvrienden en in publicaties. Boeiend!

Maar wie kan leven en werk van een soldaat-kunstenaar tijdens WO I beter tot leven wekken dan een romancier? In “Oorlog en terpentijn” evocert Stefan Hertmans dit op een meesterlijke wijze. Veel leesgenot.

Piet De Baere Co English

Colofon

Verantwoordelijke uitgever:

Joe English, Kunstschilder vzw
Vuldersreitje 2, 8000 Brugge
www.joe-english-kunstschilder.be

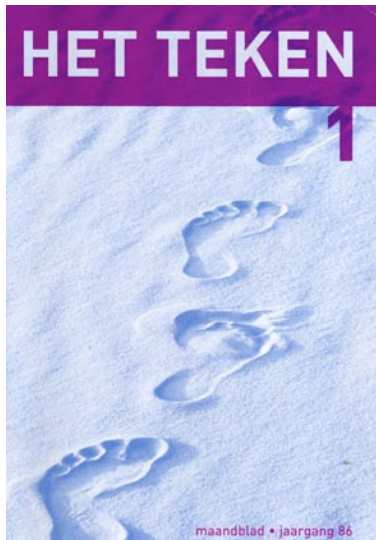
In dit nummer

1. Ontmoetingen met Joe English in 2013...pag.2
 - 1.1 met Geert Delbeke
 - 1.2 met Henri Dupont
 - 1.3 met een naasiter van gasmaskers
 - 1.4 met publicisten uit het interbellum
 - 1.5 met Joe bij de Heldenhuldezerkjes
2. Van oorlog en vrede, van helden en mensenpag.7
3. Vrienden van Joe English.....pag.8
4. Overzicht van presentaties.....pag.9
5. Kunstkaarten bestellen.....pag.9

Ontmoetingen met Joe English in 2013

Piet De Baere

1. Ontmoeting met Geert Delbeke

Op een rustige voormiddag kregen wij bezoek van Geert Delbeke. In een vorig leven was hij o.a. medewerker van het huidige TV-programma “Braambos” (KTRO). Hij vroeg ons een gesprek over “het opdelen, ontdekken, herontdekken van de kunst van haar (Co) grootvader, het bewaren en ontsluiten van diens leven en werk”. Om zich te documenteren had Geert onze powerpoint-presentatie op 2 juni 2013 bijgewoond in Brugge. Voor het maandblad “Het Teken” * was hij vooral geïnteresseerd in de persoon van Joe. Voor ons was dat een goed uitgangspunt. Hij stelde ons vragen die peilden naar de mens achter het werk. Meestal vraagt men ons naar de Heldenhuldezerkjes of naar de tekening van de Gebroeders Van Raemdonck, of ook naar het schilderij O.L.Vr. van de IJzer. In dit gesprek ging het vooral over Joe als mens en niet als Vlaams icoon.

- *“Het gezin beantwoordde niet aan de toen gangbare Brugse normen? Om te beginnen de naam English”.*
- *“Op kosten van het Belgisch leger kon hij verder (studeren)? “Dat stemt niet overeen met het beeld dat ikzelf als student van Joe English kreeg als de door het leger versmadede kunstenaar. Dat kan men nu nog lezen in oude brochures”.*
- *“Wat vond de Antwerpse Lisa van Brugge?”*
- *“En zijn vader?”*

Henri heeft het in WO I in Brugge volgehouden met 'n paar dochters, maar hij moest zich wel regelmatig melden bij de “Kommandatur”. En hij mocht geen vlaggen maken tijdens de bezetting. Beiden, vader Henri en Joe stierven in de zomer van 1918.

*Joe English. Ontmoeting met Co English en Piet De Baere. In : Het Teken, maandblad jg. 86, dec. 2013, p 171-176 administratie@hetteken.be

2. Ontmoeting met Henri Dupont, kunstschilder-frontsoldaat.

Peter Verplancke, conservator van het museum aan de IJzer, signaleerde ons een website betreffende “een kunstenaar 1914-1918” namelijk www.dupont-henri.be Guido Dirix de samensteller van deze website kwam in het bezit van een kافت met oorlogstekeningen 14-18, waarschijnlijk samengesteld door Henri Eduard Dupont (°1890 Antwerpen- + 1961 Wilrijk). Hij studeerde aan de Antwerpse Academie van 1909 tot 1913 en was vrijwillig frontsoldaat, gelegerd bij Ieper. Joe en Henri moeten elkaar goed hebben gekend. Want tot onze verrassing identificeerden wij het handschrift van Joe op twee van de werken. Op de eerste tekening noteerde Joe “Les passerelles, IJzer 1915” en in de linkerbovenhoek de naam van de auteur (Henri Dupont), IJzer 1915. Wat is de oorsprong van deze tekening? Wij vermelden een tweetal mogelijkheden.

Ofwel stuurde de auteur de tekening aan de Belgische Standaard om deel te nemen aan de tekenwedstrijd in 1915. Ofwel tekende hij dit om deel te nemen aan de tentoonstelling “Kunst aan den IJzer” in 1917. Bij beide kunstprojecten was Joe nauw betrokken respectievelijk als layout man en/of als jurylid en initiatiefnemer. De inzendingen werden nadien waarschijnlijk terug bezorgd aan de deelnemers. Of was Henri Dupont zelf actief betrokken als kunstschilder?

De tweede tekening, een soldaat met helm in profiel is waarschijnlijk een portret van Henri Dupont getekend in zwart potlood door Joe. Bovenaan rechts schreef hij de opdracht: “Aan mijnen braven vriend H. Dupont, IJzer 1917”.

Joe portretteerde verschillende van zijn vrienden-soldaten op die manier, gaf hen de tekening en gebruikte gelijklopende opdrachten. Zoals o.a. het portret van Luitenant Van Dingenen als dank voor een ontlopen straf. (zie verder).

Via de website van G. Dirix kunnen we wellicht nog ontdekkingen doen, de tekeningen worden op deze wijze goed bewaard en ontsloten voor alle

geïnteresseerden. Hopelijk krijgt Guido navolging van andere verzamelaars en duiken er nog vergeten tekeningen van Joe en zijn frontmakers terug op. Want de vele talentrijke tijdgenoten van Joe achter het front verdienen erkenning te krijgen.

3. Ontmoeting met een naaister van gasmaskers.

Bij ons bezoek aan de tentoonstelling “Herinneringen aan de Grote Oorlog” in het Bormshuis ontmoetten we een zekere U. D. (°1930 Veurne). Hij vertelde ons dat zijn moeder Maria Clement afkomstig van een boerderij in Schore, bij het uitbreken van WO I de IJzer overstak en hulpverpleegster werd in het **college van Veurne** ! Van 1915 tot 1917 werd zij o.a. ingeschakeld bij het vervaardigen van de gasmaskers, het naaien van de zakken. “Waarschijnlijk zal zij dan ook Joe English gekend hebben?” reageerden wij. “Natuurlijk, zei Urbain. Want vroeger hing er in onze huiskamer een mooi portret van ons moeder als verpleegster getekend door Joe English. Jammer, bij een verhuis is het verloren gegaan.” Hopelijk duikt het ooit nog eens terug op?

4. Ontmoeting met publicisten uit het Interbellum.

Hoe komt het dat de tekeningen van Joe English zo bekend waren bij de Vlaamse mensen tussen de twee wereldoorlogen? Niet alleen via de propaganda van de IJzerbedevaarten. Maar ook bvb. door schoolboeken en agenda's allerlei, en tot op vandaag nog in de "Studentencodex"

Hugo Brabant signaleerde ons een taalboekje "**Nieuwe bloemen**" met teksten van en over Vlaamse letterkundigen (*1) Geïllustreerd met vele platen en tekeningen van o.a. Jules Fonteyne (Kerststal), Jos Speybrouck, Felix Timmermans, Joz (De Swerts) en van Joe English: Kerstnacht aan de IJzer (p.87), Gebroeders Van Raemdonck (p140) Credo en soldaten in de loopgraven uit het "Mis- en gebedenboek" (p142-143). Het werd uitgegeven door de broeders Maristen uit Pittem en kende een ruime verspreiding. Zou P. Van Moerlande alias Pieter Meersseman de samensteller hiervan geweest zijn? Hij werkte als onderwijzer bij de Maristen, was tijdens WO I brancardier en publiceerde zijn gedichten bij tekeningen van Joe English, zoals "OLV. Van de IJzer", "Kerstnachtvisioen" en de "Gebroeders Van Raemdonck".

In hetzelfde "Joe Englishjaar" 1932 gaf het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond (AKVS) een "Blauwvoetagenda 1933" uit die een ruime verspreiding kende bij de studenten. (*2) Geïllustreerd met portretten van Albrecht Rodenbach, Paus Pius XI en ingevoegd op de plaats van hun overlijdensdag: Renaat De Rudder (16-17dec.) en Joe English (30-31aug). Van Herwig Callewaert kregen wij een exemplaar ter inzage dat zijn vader bijhield in die periode. Op de binnenzijde van de koft schreef Rodolf: "*Conscience makes us cowards.*" (Shakespeare?) Vrij vertaald: "(Ons) *geweten maakt van ons bangerikken*", of: "*Hoe meer je nadenkt, hoe minder je durft?*" dus: "Niet teveel nadenken, maar handelen!" Typisch voor een "Blauwvoeter"? Verwees hij daarmee naar de inhoud van het handige boekje? Want naast de gewone dagen van het jaar bevat het ook de chronologie van de gebeurtenissen tijdens WO I vanaf 1916 in de frontbeweging en het verhaal van "de overlopers" naar het bezet gebied en het Activisme.

Het handboek bij uitstek van de Vlaamse studenten was (is?) de Studentencodex (*3)

Wij kregen het ter inzage van Bob Koninckx die zijn beduimelde en met vocht overgoten “missaal” spaart als een relikwie. Een schatkamer van studentikoze herinneringen... ook aan Joe English. Hij behoorde tot het collectief studentengeheugen met de **afbeelding van het Heldenhuldezerkje op de titelpagina**. In de inleidende tekst verwijst Ernest Claes naar de Verbondsvlag van het AKVS (Algemeen Katholiek Vlaams Studentenbond) “getekend door Joe English” en naar het oorlogsnummer van “Ons Leven- Hoogstudent”, (1916) verlucht door Joe (p9). De codex bevat niet alleen een schat van studentenliederen maar ook de clubcodex (reglement) van het “Seniorenconvent” (bestuur). Opgesteld door Mon De Goeyse in 1930, met de medewerking van de Brugse jurist Hendrik Priem. Deze laatste was jarenlang penningmeester van het Brugse Davidsfonds aan wie Joe zijn jaarlijks lidgeld van 5 frank betaalde in 1914.

- *1 Nieuwe Bloemen. Lustig Volkje 10
Pittem, Broeders Maristen, 1924 (1), 193 (4), 35ste duizendtal
- *2 Blauwvoetagenda 1933.
Leuven, Alg. Kath. Vlaamsch Studentenverbond, 6,5 x 10,5.
- *3 Dauwe Jef en Verstraeten Jan (red.), Studentencodex. Uitgave KVHV-Leuven, 1987 (8), 576 blz.

Zie ook: Claes Ernest, Leuven, O dagen schone dagen. In: Ernest Claes omnibus, Davidsfonds, Leuven, 1971, p 247-398. Waar de Nesten als student-soldaat verslag uitbrengt over het studentenleven in Leuven vòòr WO I. Door hem weten wij dat Joe vanaf 1907 tekende in het studententijdschrift “Ons Leven”. Op het kot van Alfons De Groeve werkte Joe acht dagen aan de transparanten voor de lichtstoet en de verlichtingen voor de studentenkoten” (zaterdag 22 febr. 1908)

5. Ontmoetingen met Joe bij de Heldenhuldezerkjes.

Worden die zerkjes straks ook “Werelderfgoed”? Minister-president Kris Peeters liet in november bij een herdenkingsplechtigheid in Londen weten dat de Vlaamse regering de intentie had om de hele frontlinie als Unesco-werelderfgoed te laten erkennen. De Heldenhuldezerkjes op de vele begraafplaatsen in de Westhoek maken daar deel van uit. Zeker minister Geert Bourgeois zal dit weten, in zijn woonplaats organiseerde VOS-Izegem i.s.m. ADVN, Antwerpen, een tijdelijke tentoonstelling over de ontstaansgeschiedenis en de actuele betekenis van de zerkjes. Ze waren een Vlaams alternatief voor het Belgische “*Mort pour la Patrie*”. Als eerbetoon en herinnering aan de Vlaamse jonge mensen die sneuvelden in 14-18. Ook op vandaag brengen ze nog vele mensen samen. Kinderen, klein- en achterkleinkinderen en vele vrienden vertellen elkaar de verhalen over hun over-groot-

vader. Hij was één van die duizend en duizend soldaten “*altijd iemands vader, altijd iemands kind*” zoals Willem Vermander zingend vertelt. “*Hier mag je zelfs een vuist maken Ten Vrede*”.

Anderzijds staan de **Heldenhuldezerkjes** ook symbool voor de Vredesboodschap.

Wist Je... dat het “**Museum aan de IJzer**” en de site van de Crypte bij de Paxpoort in Diksmuide volledig heringericht werd? Dat op 1 maart 2014 de heropening plaats vond. De Crypte met de tientallen Heldenhuldezerkjes een vrij toegankelijke bezinningsplaats geworden is? In het vernieuwde museum kan men ook het ontstaan, de betekenis en de geschiedenis van de heldenhuldezerkjes beter leren kennen. In 1916 tekende Joe het allereerste ontwerp voor Firmin Deprez (geboren in Torhout) op vraag van het pas opgerichte Heldenhuldecomité. Meer info op www.aandeijzer.be

Wist je... dat bij de **jaarlijkse IJzerwake** in Steenstrate duizenden Vlamingen samenkomen rond een reusachtig uitvergroot Heldenhulde zerk. In de vlakte naast het grafmonument van Frans en Edward Van Raemdonck en Amé Fiévez. De tekening “Broederliefde” die Joe op vraag van Clemens De Landtsheer en Oscar Dambre ontwierp voor het gedachtenisprentje was bedoeld als troost voor hun ouders en de vele vrienden van beiden. Toen was nog niet officieel bekend dat A. Fiévez samen met hen werd begraven.

Wist je...dat men deze tekening kan bewonderen in de maand juli op de “**kalender 2014**” uitgegeven door de vereniging IJzerwake www.ijzerwake.org en de Vlaamse Volksbeweging www.vvb.org ? Het is een “uitgave ter herdenking van de gruwelijke periode uit de Europese geschiedenis 1914-1918 “.

Wist je...dat de ouders van de bekende fotograaf Michiel Hendryckx een **inventaris** hebben opgesteld van een 250 tal Heldenhuldezerkjes verspreid over het Vlaamse land? De Lijst kan geraadpleegd worden in het ADVN te Antwerpen, www.advn.be Deze lijst is nog open voor toevoegingen want nog steeds niet volledig. Op 15 september 2014, Nationale Vossendag in Diksmuide, heeft Co English een oproep gedaan namens de Alg. Verg. van de Vredesbeweging VOS om dit project te herwaarderen en verder af te werken.

Van Oorlog en Vrede, van helden en mensen

Leen Watté-Cartreul

Cahiers uit vervlogen (oorlogs)tijden die een eigen leven gaan leiden, vormen geen uitzondering in de "bekenentisliteratuur". De auteurs werden er des te bekender om: Etty Hillesum, Anne Frank, Dietrich Bonhoeffer, enz. Cahiers van een onbekende auteur vormden de uitzonderlijke materie voor **Stefan Hertmans' "Oorlog en terpentijn"**. Een veelgelaagde roman.

Het is het geestelijk testament van zijn grootvader, Urbain Martien, dat Hertmans opdraagt aan zijn eigen vader. Alles grijpt er in elkaar : kroniek, biografie, autobiografie, memoires, psychologische -, sociale roman, geïllustreerde cultuurgids, maar vooral boeiend tijdsdocument dat wel een eeuw en minstens 3 generaties omspant. Pas op het einde van het boek verklaart de auteur de titel, meteen ook de dubbele dramatiek van de (roman)held: "de paradox tussen de militair die hij noodgedwongen was en de kunstenaar die hij had willen zijn". De link met Joe English weze hiermee gelegd.

Zo lang na datum opgetekend (jaren '60 en '70) zijn de historische feiten haarscherp gereconstrueerd: de verschrikkelijke augustusmaand (1914), de totale chaos, de nachtmerrie van Schiplaken, de slag aan de IJzer (met 150.000 doden in amper een week: "altijd iemands vader, altijd iemands kind!"), Passendale 1917, Tervaete, de winter van 1918. Heldhaftig wierp Martien zich tot vijfmaal toe in de strijd, met telkens revalidatieperiodes voor schotwonden in (veld)hospitals her en der, met telkens terugkeer naar de "velden van eer", uit solidariteit met de strijdmakkers, uit ouderwetse krijgsmoraal, ondanks het stuitend onrecht vanwege franstalige officieren, zoals zijn straf voor insubordinatie, een dreigement vergelijkbaar met Siegfried Sassoons veroordeling voor de krijgsraad in de (Britse) "memoires van een infanterieofficier".

Wat de gruwel, ontwrichting en uitzichtloosheid van de oorlog met hem deed, zal pas veel later blijken.

Naarmate het boek vordert, verschuift het historische naar het persoonlijke niveau. De roekeloze (maar roemloze!) helden worden mensen van vlees en bloed, en net daarom stille "helden" van alledag.

Schijnbaar moeiteloos vervlecht Hertmans historische, sociale en biografische aspecten. Martiens harde leerschool in de ijzergieterij, zijn bewondering voor zijn vader-schilder, voor zijn fiere sterke moeder, het gezinsleven in een armoedig arbeidersmilieu met die grote vanzelfsprekende solidariteit die in de naoorlogse geestelijke crisis samen met andere ouderwetse humane waarden verloren zou gaan. Maar die op de allereerste IJzerbedevaart (1920) nog voelbaar was in een massaal bijgewoonde en respectvolle dodenhulde.

Met scherp psychologisch inzicht (voorwaarde voor goed schrijverschap) peilt Stefan Hertmans naar grootvaders zielenroerselen: zijn levenshonger, zijn levensmoed ondanks psychologische schade, zijn ontgoocheling, maar ook zijn loutering. Enkele passages zijn hierbij even verbluffend als ontroerend, door voorwerpen als een uurwerk bv. die een symboolwaarde krijgen, door sensitieve ervaringen als vogelgeluiden of muziekflarden, of... door de schok van herkenning bij details op (wand)schilderij of portret...

In zijn menselijke, o zo menselijke drang raadsels te ontsluiten komt Hertmans wel heel dicht bij de waarheid achter grootvaders leven (bv. de paradox van zijn huwelijk). Potloodonderstrepingen in diens lectuur zijn hem daarbij een richtsnoer, bladzijden voor vragen en vermoedens het bewijs ervan.

Tegelijkertijd wordt het Hertmans duidelijk dat "hoe meer ik las, hoe meer ik het besef van mijn onwetendheid moest leren dragen". Dezelfde ambivalentie wellicht die de memoireschrijver ervaart tussen de "Lust zu fabulieren" en de (on)betrouwbaarheid van zijn geheugen.

In de beschrijving van tochtjes met grootvader naar zee, opera of museum, herbeleeft Hertmans zijn jeugd en adolescentie. Al dan niet vergezeld van zijn eigen zoon gaat hij in grootvaders sporen lopen en herontdekt hij diens helden en zielsverwanten, of... de gulden sporen van een persoonlijke en culturele nalatenschap. Hun gemeenschappelijke kunstenaarsambitie en passie voor muziek en literatuur inspireren hem tot kleurrijke uitweidingen over Anthony Van Dijck, Velázquez, of tot interessante muzikale wetenswaardigheden over Schubert, Grieg, Verdi, Benoit, ...

Herkenbaar zijn ook talloze literaire en filosofische connotaties : "Il ne se passe rien au front..." is de echo van Remarques slotzin uit "Im Westen nichts Neues", "de eentonigheid van het verhaal" is een Multatuli-citaat, de Orfeusmythe, George Rodenbachs "Bruges la morte", Heideggers "in der Welt sein", Schopenhauer.

Dat Hertmans bovendien een meer dan gewone belangstelling heeft voor oorzakelijke verbanden in geschiedenis en psychologie bleek ook reeds uit zijn vroeger essayistisch werk. Zo

fascineerde hem in "Het putje van Milete" de link die de Australische historicus Kimberly Cornish legt tussen Hitlers antipathie voor de jood Ludwig Wittgenstein (jongens van dezelfde lagere school in Linz) en zijn latere rassenwaan. Of hoe invloeden uit de jeugd het verdere leven kunnen bepalen. Misschien is zelfs het samen sterrenkijken met zijn grootvader wel de verklaring voor Hertmans' latere hang naar mysterie?

"Oorlog en terpentijn" werd een universeel verhaal van toeval en noodlot, van eros en thanatos, van onuitwisbare herinneringen, onachterhaalbare waarheden en onvervreembare familiebanden, van tijd en eeuwigheid.

Als het opzet van zijn boek een "Wiedergutmachung voor zijn ongehoorde onwetendheid van destijds" was, als hij de sporen uit zijn kinderjaren heeft leren lezen als "vorm van restitutie" dan is Stefan Hertmans daar met glans in geslaagd. Zijn monnikenwerk om 600 blz. van de cahiers om te vormen werd een "monumentum perenne", een dankbaar eresaluut aan zijn grootvader. Door hem een stem te geven bevestigt Hertmans zijn eigen stem en identiteit en dat ... is de essentie van ware literatuur.

Vrienden van Joe English, kunstschilder vzw

Overleden vriend van Joe English

Geryl Maurits

Nieuwpoort

Overzicht van presentaties over “Leven en werk van Joe English & Elisa Goedemé”

Datum	Plaats	Vereniging
13 april 2014	Diksmuide –Ijzertoren	VOS West-Vlaanderen
25 april 2014	Diksmuide	Vlaamse Westhoekvrienden-Vl@s
13 mei 2014	Torhout	Marnixring
27 mei 2014	Kortenberg	Vl@s en VOS VL.-Brabant
17 Sept. 2014	Gent	Rodenbachfonds-seniorenacademie

Kunstkaarten bestellen

Ondergetekende : naam, voornaam, adres en handtekening.

.....

.....

- Bestelt hierbij reeks(en) 7 kunstkaarten (K 1 tot 7) = 14€ per reeks
- Bestelt hierbij reeks(en) 4 postkaarten (P 1 tot 4) = 8€ per reeks

(2 € per kaart) verzendingskosten inclusief vanaf minimum bestelling van 1 reeks

En schrijft € over op rekening BE03 1210 4055 6384 van de vzw Joe English, kunstschilder,
met vermelding: ex. kunstkaarten J.E.

Ook steunend “Vriend” worden?

Dat kan door eenmalig € 50,00 te storten op rekening nr. BE03 1210 4055 6384 van de VZW Joe English. Dan ontvangt u de catalogus en de nieuwsbrieven en wordt u uitgenodigd op onze volgende bijeenkomsten.

Ons handige en goed-ogende boek over “Joe’s kunst” gedrukt bij Lannoo, Tielt, 2008, 98 blz. met kleurillustraties, is te verkrijgen door overschrijving van € 20,00 (portkosten inbegrepen) op rekening nr. BE03 1210 4055 6384 van VZW Joe English, met vermelding “cat. xx ex.”
We bezorgen het via de post.

